

ЩОДО ПРИЧИН ЛАТЕНТИЗАЦІЇ ПОРУШЕНЬ ПРИВАТНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Полях Євгенія Володимирівна

аспірантка відділу кримінологічних досліджень

Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності

імені академіка В. В. Сташица

Національної академії правових наук України

м. Харків, Україна

Злочинність в усьому різноманітті своїх проявів залишається найгострішою проблемою українського суспільства, що спричиняє соціальну дестабілізацію та несе негативний вплив на всі сфери суспільного життя [1, с. 3]. Запобігання ж будь-якому явищу без урахування причин і умов його виникнення та розповсюдження можна вважати складним процесом з нульовим результатом у майбутньому. Справедливим таке твердження є для латентності порушень недоторканності приватного життя. Тому оптимальні шляхи охорони та захисту від порушень приватності в цілому варто шукати не лише беручи до уваги детермінаційні комплекси, а й з урахуванням факторів латентизації цього явища.

За своєю природою злочинність належить до латентних соціальних явищ та процесів, оскільки сутнісною характеристикою кримінальних правопорушень є утаєння винними (нерідко – потерпілими чи третіми особами) таких діянь. Крім того, варто не забувати й про іншу суттєву ознаку – неврахованість вчиненого кримінального правопорушення в статистичній звітності. Логічно, що такі діяння як «приховування» та «неврахованість у статистиці» відбуваються під впливом певних факторів, ці ж причини в подальшому вливають й на рівень злочинності. У цьому контексті слушною є думка І. Руценка, що кримінальні статистики «залежать від різних мінливих суб'єктивних факторів або установлених організаційних схем» [2, с. 247]. Результати авторського соціологічного опитування громадськості з проблем порушення недоторканності приватного життя дають підстави стверджувати, що 43,4% респондентів ставали жертвами посягань на недоторканність приватного життя, ще 37,4% не можуть надати точну відповідь і лише 19,2% впевнені, що їх приватність не порушувалася. Офіційні статистичні дані, надані Офісом Генерального прокурора на відповідний запит, вказують на 1870 зареєстрованих порушень недоторканності приватного життя упродовж

2015–2022 рр. У той же час 87,1% опитуваних не зверталися до правоохоронних органів при приводу захисту свого рiвасу, отже, на одне зареєстроване кримiнальне правопорушення припадає дев'ять необлiкованих (1:9), що говорить про високий рiвень латентностi порушень приватностi, тому пошук причин латентизацiї є вкрай необхідним.

Причини (фактори) латентностi є сукупностю об'єктивних та суб'єктивних обставин, що перешкоджають виявленню та реєстрацiї кримiнальних правопорушень, та мають соцiальний, iсторичний, органiзацiйний, кадровий, матерiальний, правовий, технiчний, психологiчний чи будь-який iнший характер. Низький ступiнь очевидностi вчиненого дiяння або його малозначностi, ретельне приховування злочинного посягання, вiдсутностi безпосереднiх постраждалих, рiвень кримiнального професiоналiзму винного, негативна практика «покрашення» звiтних показникiв через приховування виявлених посягань, випадки помилкової квалiфiкацiї кримiнальних правопорушень як адмiнiстративних, низька квалiфiкацiя працiвникiв правоохоронних органiв, низький рiвень правосвiдомостi значних верств населення; зневіра у можливостi знайти злочинця, небажання розголосу iнтимних сторiн життя, погрози винного, аморальна поведiнка самого потерпiлого – усе це та багато iнших факторiв впливають на латентизацiю суспiльно-небезпечних дiянь. За-для пошуку причин латентностi порушень приватностi до авторських анкет соцiологiчних опитувань як громадськостi, так i правникiв з проблем порушення недоторканностi приватного життя нами було введено окремi питання, вiдповiдi на якi дають пiдстави говорити про наявностi наступних факторiв латентизацiї дослiджуваної сфери.

На думку опитаних представникiв правоохоронних органiв та суддiв рейтинг причин латентностi порушень недоторканностi приватного життя має наступний вигляд: небажання розголошувати певнi аспекти свого приватного життя (32,6%); вiдсутностi знань про конституцiйне право на приватностi та можливiсть притягнення до вiдповiдальностi правопорушникiв (22,4%); незначна шкода вiд порушення недоторканностi приватного життя (18,5%); намагання самостiйно врегулювати проблему (12,5%); недовiра до правоохоронних органiв (9,6%); страх помсти з боку правопорушника (3,1%); власна думка (1,3%), однак у абсолютнiй бiльшостi висловлених точок зору правники наголошують на тому, що всi запропонованi вище причини у сукупностi вiдображають iх бачення проблеми. Iншою думки щодо цього питання додержуються представники громадськостi. Зокрема, пересiчнi громадянi вiддають прiоритет наступним причинам: зневіра в можливiсть захисту права на недоторканностi приватного життя правоохоронними органами (66%); недовiра до правоохоронних органiв (23,9%); не бажають розголошувати

певні аспекти свого приватного життя, навіть якщо це необхідно для розслідування (8%); не вважають, що за такі дії повинна бути передбачена відповідальність (1,2%); примирення з винним (0,8%).

Як бачимо, у більшості випадків думка правників та громадськості не співпадає. Майже чверть респондентів зазначає, що не звернулися б за захистом своїх прав через недовіру до правоохоронних органів, у той час як самі правоохоронці та судді не відносять це до основної причини. Не співпадає думка громадськості та правників й у такій причині як небажання розголошувати певні аспекти свого приватного життя: правоохоронці та судді вважають її основною, тоді як представники громадськості – ні. Менше 1% респондентів намагалися б урегулювати проблемні правовідносини самотужки, шляхом примирення з винним, тоді як цей варіант правники наділили більшою значущістю.

Отже, аналізуючи отримані результати, справедливо стверджувати про наявність чималої кількості чинників, що впливають на латентність порушень недоторканності приватного життя. З одного боку, вони є відображенням суб'єктивного сприйняття потерпілими, що здебільшого проявляється у незнанні своїх прав у аналізованій сфері суспільних відносин та недовірі до правоохоронної системи в цілому. З іншого боку, не можна виключати й об'єктивні причини, серед яких доцільно вести мову про суттєві складнощі, які виникають у правоохоронців під час виявлення та розслідування досліджуваного складу правопорушення, через що такі факти реєструються лише у випадку, коли безпосередньо виявлена особа та наявна доказова база. Наявність цих факторів та їх вплив на об'єктивну реальність, з одного боку, породжує збільшення кількості протиправних посягань на приватність, а з іншого, зменшує шанси на охорону та захист громадянами свого конституційного права на недоторканність приватного життя, а також гальмує розробку й впровадження ефективних заходів запобігання та протидії таким злочинним проявам.

Література:

1. Поклад В. І. Методологія та методика вивчення латентної злочинності: Навчальний посібник / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ. Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2007. 48 с.
2. Руценко І. П. Соціологія злочинності. Спеціальні та галузеві соціології: Навчальний посібник. К.: Каравела, 2002. С. 220–256.